

Ταξίδι προς την έξοδο του πλατωνικού σπηλαίου: Η περίπτωση του Άλεξάνδρου του Πλούταρχου

Ο ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΣ, ΕΝΑΣ φιλόσοφος του μέσου Πλατωνισμού,¹ προσπάθησε να προσεγγίσει την διδασκαλία του Πλάτωνα παρακάμπτοντας τις διάφορες παρεμβάσεις των διαδόχων του τελευταίου:

«Η ποικιλία του πλατωνισμού που πρέσβευε, ωστόσο, προέκυψε από τις διάφορες εξελίξεις στη διδασκαλία και τις διατυπώσεις που είχαν σημειωθεί κατά τη διάρκεια του αιώνα περίπου πριν από τη γέννησή του, και ειδικότερα από τις εξελίξεις που συνδέονται με τα ονόματα του Αντίοχου του Ασκαλών (περ. 130-68 π.Χ.) και του Ευδώρου της Αλεξάνδρειας (π.Χ. γύρω στο 40 π.Χ.), οι οποίοι, μεταξύ τους, έκαναν την πλατωνική παράδοση να αγκαλιάσει πολλές πτυχές τόσο του στωικισμού όσο και του αριστοτελισμού, καθώς και, στην περίπτωση του Ευδώρου, σημαντικές πτυχές της πυθαγόρειας παράδοσης. Αυτό που μπορεί να μας φαίνεται, επομένως, ως "εκλεκτικισμός" θα εκλαμβανόταν από τον Πλούταρχο μάλλον ως η υιοθέτηση στον πλατωνισμό ορισμένων διατυπώσεων από αυτές τις άλλες παραδόσεις, οι οποίες δεν έκαναν τίποτα περισσότερο από το να φωτίζουν διάφορες ουσιαστικά πλατωνικές διαισθήσεις».²

Ο εμπλουτισμός της Πλατωνικής διδασκαλίας τον οποίο και υιοθετεί ο Πλούταρχος, δεν προκαλεί ουσιαστικές αλλαγές. Λειτουργεί ερμηνευτικά στην φιλοσοφία του Πλάτωνα. Η φιλοσοφική συμβολή του Πλούταρχου, σύμφωνα με τον Καραμανώλη,

---

¹ Πελεγρίνης (2004: 1131).

² Dillon (2014: 61).

έγκειται στην απήχηση των Πλατωνικών έργων και στην συγκρότηση ενός διαφορετικού φιλοσοφικού συστήματος. Δεν πρόκειται, δηλαδή, για έναν μιμητισμό του Πλάτωνα.³

Βασική θέση στην πολιτική Πλατωνική φιλοσοφία κατέχει το ιδεώδες του Φιλοσόφου-Βασιλέως, όπως αυτό αναλύεται στην *Πολιτεία*. Αυτό το ιδεώδες απηχείται σε έργα του Πλουτάρχου. Ο Boulet, σχολιάζοντας τον βίο του *Νουμά*, αναγνωρίζει μια σύγκλιση μεταξύ φιλοσοφίας και πολιτικής. Ο τελευταίος είναι, κατά τον Boulet, το Πλουταρχικό παράδειγμα ενός φιλοσόφου που αναλαμβάνει την διακυβέρνηση.⁴ Ο Wardman, από την άλλη, εντοπίζει την πραγμάτωση του Πλατωνικού ιδεώδους στον βίο του *Λυκούργου*.⁵

Ο Boulet ανιχνεύει το ίδιο πορτραίτο και στο *Περί τῆς Ἀλεξάνδρου Τύχης ἢ Ἀρετῆς* του Πλουτάρχου, υποστηρίζοντας ότι το έργο παρουσιάζει έναν φιλόσοφο που είναι βασιλιάς. Ωστόσο, το διαχωρίζει από τον βίο του Αλεξάνδρου, όπου ανιχνεύει μια διαφορετική διάθεση του συγγραφέα απέναντι στον βιογραφούμενο. Σύμφωνα με τον Boulet, στον βίο του Αλεξάνδρου ο Πλούταρχος δεν περιβάλλει τον βιογραφούμενο με την ιδιότητα του φιλοσόφου και κατά συνέπεια δεν επιστρατεύει το Πλατωνικό ιδεώδες για την παρουσίαση της προσωπικότητάς του.⁶

Το συγκεκριμένο ερευνητικό πρόβλημα προσφέρει την δυνατότητα διερεύνησης του τρόπου με τον οποίο ο Πλούταρχος επεξεργάζεται την θεωρία του Πλάτωνα περί της ιδανικής πολιτείας. Αρκετά διαφωτιστική σε αυτό το ζήτημα είναι η Schettino. Υποστηρίζει πως στον *Νουμά*, όπως και σε όλο το Πλουταρχικό corpus, η βασιλεία, ως η καταλληλότερη τέχνη άσκησης της αρετής, συνιστά θείο δώρο και ταυτόχρονα υπηρεσία προς την θεότητα.⁷ Ο Πλούταρχος δεν αναπαράγει απλώς το

---

³ <https://plato.stanford.edu/entries/plutarch/#PluPla>.

⁴ Boulet (2014: 451).

⁵ Wardman (1974: 205).

⁶ Boulet (2014: 456).

⁷ Schettino M.T. (2002: 203).

Πλατωνικό ιδεώδες του φιλοσόφου-βασιλέως, αλλά το προσλαμβάνει διαμορφώνοντάς το μέσα στο δικό του φιλοσοφικό σύστημα, κάτι που συμφωνεί με την θεωρία του Καραμανώλη, την οποία παραθέσαμε προηγουμένως.

Βασιλεὺς Ἀλέξανδρος

Ο «Ἀλέξανδρος» του Πλούταρχου ξεκινά με τη φράση: «Τὸν Ἀλεξάνδρου τοῦ βασιλέως βίον [...] ἐν τούτῳ τῷ βιβλίῳ γράφοντες» (Πλούτ. Ἀλέξ. 1.1). Το πρώτο στοιχείο που μας δίνει ο Πλούταρχος για τον Ἀλέξανδρο είναι η βασιλική του ιδιότητα. Από την αρχή, λοιπόν, τονίζει το ένα από τα δύο βασικά στοιχεία που συνιστούν τον ιδανικό κυβερνήτη, όπως τον οραματίστηκε ο Πλάτωνας, ο οποίος θα οδηγήσει τους υπηκόους του από τον κόσμο των ψευδαισθήσεων στον πραγματικό. Αυτό το όραμα βρίσκει μέσω του Πλούταρχου την ενσάρκωσή του στο πρόσωπο του Ἀλεξάνδρου. Γι' αυτό, σε όσα σημεία μέσα στο έργο ο Ἀλέξανδρος απευθύνεται σε κάποιον υπό αυτήν την ιδιότητα, ο Πλούταρχος δεν χρησιμοποιεί το όνομά του, αλλά το αξίωμά του:

«...διηπορημένον αὐτὸν ἰδὼν ὁ βασιλεὺς [...] ἐκέλευε μηκέτι τριακάδα τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἀλλὰ τρίτην φθίνοντος ἀριθμεῖν...»

Πλούταρχος, Ἀλέξανδρος 25.2

«...τότε δ' οὖν ὁ βασιλεὺς [...] ἀνάκλησιν ἐσήμανεν...»

Πλούταρχος, Ἀλέξανδρος 33.11

Ο Πλούταρχος χρησιμοποιεί ενίοτε εντυπωσιακές μεθόδους για να τονίζει αυτήν την πτυχή του Ἀλεξάνδρου. Στο 4.3, όπου γίνεται αναφορά στις προσπάθειες απεικόνισης του Ἀλεξάνδρου από τεχνίτες της εποχής, διαβάζουμε:

«...Ἀπελλῆς δὲ γράφων <αὐ>τὸν κεραυνοφόρον...»

Πλούταρχος, Ἀλέξανδρος 4.3

Στο επίθετο «κεραυνοφόρος» εγκρύπτεται η εικόνα του βασιλέως των θεών Διός, ο οποίος έχει «...αἰθαλόεντα κεραυνόν...» (Ἡσιόδ.Θεογ. 72) και «...θνητοῖσι καὶ ἀθανάτοισιν ἀνάσσει» (Ἡσιόδ.Θεογ. 506).

Το σύμβολο, εν εἶδει σκήπτρου, του βασιλιά θνητῶν και αθανάτων Διός αποδίδεται στον Ἀλέξανδρο. Αυτός συμβασιλεύει με τον Δία, αν όχι βασιλεύει. Εννοείται πως δεν βασιλεύει των αθανάτων, γιατί ο ίδιος είναι θνητός, αλλά των ανθρώπων, όπως θα επισημάνουμε διεξοδικά παρακάτω.

Οἰκουμένης βασιλεὺς

Ἐχοντας εξ αρχῆς θέσει τον Ἀλέξανδρο επικεφαλῆς μιας κοινωνίας, ο Πλούταρχος προχωρεῖ στην οριοθέτησή της. Χρησιμοποιώντας δύο διαφορετικές διαδρομές υπαινίσσεται ότι το βασίλειο του Ἀλεξάνδρου είναι οικουμενικό.

Ἡ πρώτη διαδρομὴ βασίζεται στη συγγενική σχέση του Δία με τον Ἀλέξανδρο, η οποία καταλήγει να είναι πατρική και δίνει στον Ἀλέξανδρο το κληρονομικό δικαίωμα να κυβερνήσει ένα βασίλειο αναλόγου εύρους με αυτό το οποίο κυβερνά ο πατέρας του. Ο Δίας είναι «θεῶν βασιλεύς» (Ἡσιόδ.Θεογ.886), δηλαδή βασιλιάς όλων των θεῶν, ὅλης της θεϊκῆς οἰκουμένης. Επομένως, ο γιος του είναι ἐπόμενο να βασιλεύει ὅλων των ανθρώπων, της ανθρώπινης οἰκουμένης.

Ἡ στενή αυτή συγγενική σχέση κτίζεται σταδιακά από τον Πλούταρχο. Στο δεύτερο κεφάλαιο διαβάζουμε:

«Ἀλέξανδρος ὅτι τῷ γένει πρὸς πατρός μὲν ἦν Ἡρακλείδης ἀπὸ Καρανίου, πρὸς δὲ μητρὸς Αἰακίδης ἀπὸ Νεοπτολέμου, τῶν πάνυ πεπιστευμένων ἐστί.»

Ο Ηρακλής και ο Αιακός, απόγονοι των οποίων σύμφωνα με το απόσπασμα είναι οι γονείς του Αλεξάνδρου, ήταν παιδιά του Δία.⁸ Συνεπώς, και ο Αλέξανδρος κατάγεται από τον Δία. Στη συνέχεια, ο Πλούταρχος παραθέτει την άμεση συγγενική σχέση τους:

«Φιλίππῳ [...] χρησμὸν κομισθῆναι λέγουσι παρὰ τοῦ θεοῦ, κελεύοντος Ἄμμωνι θύειν καὶ σέβεσθαι μάλιστα τοῦτοντὸν θεόν· ἀποβαλεῖν δὲ τῶν ὄψεων αὐτὸν τὴν ἑτέραν, ἦν τῷ τῆς θύρας ἀρμῷ προσβαλὼν, κατώπτεισεν ἐν μορφῇ δράκοντος συνευναζόμενον τῇ γυναικὶ τὸν θεόν».

Ο θεός Ἄμμωνας, που φέρεται να συνευρέθηκε ερωτικά με την Ολυμπιάδα, «τιμήθηκε ήδη από τα αρχαϊκά χρόνια ως Ζεύς - Ἄμμων»⁹. Με άλλα λόγια, ο Δίας συνευρέθηκε με την Ολυμπιάδα. Ως καρπὸ αὐτῆς τῆς συνένδεξης ὁ Πλούταρχος καταδεικνύει, μέσω μαρτυριῶν, τὸν Αλέξανδρο:

«ἢ δὲ Ὀλυμπιάς, ὡς Ἐρατοσθένης φησί, προπέμπουσα τὸν Ἀλέξανδρον ἐπὶ τὴν στρατείαν, καὶ φράσασα μόνῳ τὸ περὶ τὴν τέκνωσιν ἀπόρρητον, ἐκέλευεν ἄξια φρονεῖν τῆς γενέσεως, ἕτεροι δὲ φασιν αὐτὴν ἀφοσιοῦσθαι καὶ λέγειν ὄυ παύσεται με διαβάλλων Ἀλέξανδρος πρὸς τὴν Ἥραν;»

Το «περὶ τὴν τέκνωσιν ἀπόρρητον», δεδομένης τῆς θέσης τοῦ αποσπάσματος ἀμέσως

---

⁸ Βλ. <http://mythreligion.philology.upatras.gr/files/dictionary/H.pdf>:19 Heracles (Ἡρακλῆς [...]) Son of Zeus and Alcmena καὶ <http://mythreligion.philology.upatras.gr/files/dictionary/A.pdf>:12 Aeacus (Αἰακός). Son of Zeus and Aegina.

⁹ Μεγαλομμάτης (1989: 37).

μετά την αφήγηση της συνεύρεσης του Δία με την Ολυμπιάδα, είναι αυτή ακριβώς η συνεύρεση. Άλλωστε, αποκαλυπτικό είναι και το παράπονο της Ολυμπιάδας για τις κατηγορίες που υφίσταται από την Ήρα. Σύμφωνα με τον Stadter, οι κατηγορίες αυτές αφορούν την μοιχεία της με τον Δία¹⁰. Ο Αλέξανδρος, ως καρπός αυτής της μοιχείας προκαλεί τις κατηγορίες της Ήρας.

Η παραπάνω γενεαλογία, όπως αναλύθηκε, προσδίδει στον Αλέξανδρο θεϊκά στοιχεία, αφού είναι βιολογικός γιος θεού. Τέτοια στοιχεία αποκτά και μόνο με την βασιλική του ιδιότητα: «τὸ γὰρ ἄρχον ἐν ἐκάστῳ καὶ κρατοῦν θεῖόν ἐστιν» (Πλούτ. Ἀλέξ. 27.6). Θεϊκό στοιχείο, άλλωστε, έστω και φανταστικό, στολίζει και την μάχη του με τους Μαλλούς: «τιναξαμένου δὲ τοῖς ὄπλοις, ἔδοξαν οἱ βάρβαροι σέλας τι καὶ φάσμα πρὸ τοῦ σώματος φέρεσθαι» (Πλούτ. Ἀλέξ. 63.3). Τέλος, η θεϊκή του ιδιότητα επισφραγίζεται με την προσκύνησή του από τους Μακεδόνες, την οποία επεδίωξε:

«εἴτ' ἀπόπειρά τις ὑφεῖτο τῆς προσκυνήσεως αὕτη τοῖς Μακεδόσι, κατὰ μικρὸν ἀνασχέσθαι τὴν ἐκδίαίτησιν αὐτοῦ καὶ μεταβολὴν ἐθιζομένους».

Πλούταρχος, Ἀλέξανδρος 45.1

Ο Mackay, σχολιάζοντας την έννοια της θεϊκότητας, επισημαίνει πως σύμφωνα με την ελληνορωμαϊκή αντίληψη, «θεϊκό» θεωρούνταν οτιδήποτε είχε υπεράνθρωπες δυνατότητες. Ο Μ. Αλέξανδρος και οι διάδοχοί του στα Ελληνιστικά βασίλεια αντιμετώπιστηκαν ως θεοί όσο ήταν ακόμη εν ζωή, ενώ ο δικτάτορας Καίσαρας υιοθέτησε κάποια από τα σχεδόν θεϊκά εξωτερικά διακριτικά σύμβολα των βασιλέων της Ελληνιστικής εποχής¹¹.

Ο Πλούταρχος είχε οπωσδήποτε υπόψη του τα παραπάνω ιστορικά στοιχεία. Η θεϊκή ιδιότητα με την οποία περιβάλλει τον Αλέξανδρο αποδεικνύεται από τον

---

¹⁰ Stadter (2008: 448).

¹¹ Mackay (2010: 347).

Mackay ότι υιοθετήθηκε από την μετέπειτα Ρωμαϊκή ηγεμονία. Ελληνικός και Ρωμαϊκός κόσμος συνομιλούν ως προς αυτό το στοιχείο και αυτό το αναδεικνύει ο Πλούταρχος μέσω της επιλογής του Καίσαρα ως βίου παράλληλου με τον Αλέξανδρο. Και ο ίδιος ο βιογράφος βιώνει την θεοποίηση των κυβερνητών:

«Στην Ανατολή, λάτρευαν δημόσια τον Αύγουστο ως θεό [...]. Στις λιγότερο εκρωμαϊσμένες περιοχές της Δύσης, ιδρύθηκαν επισήμως κέντρα λατρείας της Ρώμης και του Αυγούστου [...]. Στην Ιταλία, ο Αύγουστος ήταν θεϊκός, εφόσον το 42 π.Χ. είχε κατατάξει τον θετό του πατέρα στο κρατικό πάνθεο [...]. Μετά τον θάνατό του, εντάχθηκε και ο Αύγουστος στη χορεία των θεών και καθιερώθηκε ως έθιμο, όποιος αυτοκράτορας θεωρούσε τον εαυτό του νόμιμο διάδοχο στη δυναστεία, να θεοποιεί τον προκάτοχό του. [...] ήταν γενική πρακτική η χρήση επιθέτων όπως «ιερός» και «θεϊκός» για την περιγραφή του αυτοκράτορα και η απόδοση μικρής προσφοράς κρασιού ή λιβανιού σε ένα είδωλο του ηγεμονεύοντος αυτοκράτορα, ως ένδειξη πίστης».¹²

Ο Πλούταρχος, γεννημένος το 45 μ.Χ., μεγάλωσε και έζησε μέσα σε ένα οικουμενικό περιβάλλον, αφού ιστορικά και μεγάλα έθνη της εποχής ήταν ενωμένα κάτω από την Ρωμαϊκή κυριαρχία, όπως οικουμενικό παρουσιάζει και το βασίλειο του Αλεξάνδρου. Ο επικεφαλής της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, την περίοδο που ζει και συγγράφει ο Πλούταρχος, ανακηρύσσεται μετά θάνατον θεός και δέχεται εν ζωή την έκφραση πίστης των υπηκόων του τιμώντας με λατρευτικές προσαγορεύσεις και προσφορές. Με παρόμοιο τρόπο, ο Αλέξανδρος στο Πλουταρχικό κείμενο περιβάλλεται με θεϊκά χαρακτηριστικά και ζητά να τιμάται με λατρευτικό χαιρετισμό, όπως την προσκύνηση. Συμπεραίνουμε ότι ο Πλούταρχος δεν εξετάζει τον Αλέξανδρο ξεχωριστά από την Ρωμαϊκή πραγματικότητα την οποία ζει. Κάτι τέτοιο θα μπορούσε να ανοίξει νέο

---

¹² Mackay (2010:348).

κύκλο συζητήσεων γύρω από τα πρόσωπα στα οποία απευθύνεται ο Βίος του Αλεξάνδρου, με πιθανότερα κατά την άποψή μας τους συγχρόνους του Πλούταρχου υψηλά ιστάμενους.

Η δεύτερη διαδρομή μέσω της οποίας ο Πλούταρχος ορίζει το βασίλειο του Αλεξάνδρου, είναι μια προοικονομία. Η οικουμενικότητα της βασιλείας του Αλεξάνδρου προοικονομείται από την προτροπή του Φιλίππου: «ὤ παῖ,[...] ζήτει σε αὐτῷ βασιλείαν ἴσην· Μακεδονία γάρ σε οὐ χωρεῖ» (Πλούτ. Ἀλέξ. 6.5). Ο ιστορικός J. Anderson διαβλέπει στην ως άνω προτροπή την απαρχή της προφητείας περί της οικουμενικής επικυριαρχίας του ιππέα του Βουκεφάλα.¹³ Αυτήν την προφητεία επαληθεύει ο Αλέξανδρος «υπακούοντας» στην πατρική προτροπή. Ξεκινά έναν μακροχρόνιο αγώνα μέσα από τον οποίο «τῶν Ἑλλήνων συλλεγέντων [...] ἡγεμῶν ἀνηγορεύθη» (Πλούτ. Ἀλέξ. 14.1) και κάθισε «ὑπὸ τὸν χρυσοῦν οὐρανίσκον ἐν τῷ βασιλικῷ θρόνῳ» (Πλούτ. Ἀλέξ. 37.7).

Η επιβολή του Αλεξάνδρου στους Έλληνες, η κατάληψη του θρόνου του Δαρείου και οι μετέπειτα νίκες του κατά των Ασιατικών λαών τον καθιστούν βασιλιά ολόκληρης της υφηλίου, όπως τον καταδεικνύει ο ίδιος ο Πλούταρχος μέσω της συμβολικής αναφοράς του στον «ὑπὸ τὸν χρυσοῦν οὐρανίσκον» θρόνο του Δαρείου.

Η πλέον ξεκάθαρη δήλωση του Πλούταρχου στο *Περὶ τῆς Ἀλεξάνδρου Τύχης ἢ ἀρετῆς* (340c) ὅτι ο Αλέξανδρος ήταν βασιλιάς της οικουμένης έρχεται να επικυρώσει την συγκεκριμένη ανάγνωση των ως άνω αποσπασμάτων. Εν ολίγοις, η κοινωνία της οποίας βασιλεύει ο Αλέξανδρος είναι οικουμενική. Τα μέλη της ρυθμίζουν την ζωή τους βάσει της νομοθεσίας που αυτός επιβάλλει. Μέσα από αυτή τη ζωή διαμορφώνονται και οι πεποιθήσεις τους. Δεν πρέπει να διαφύγει της προσοχής μας πως οι πεποιθήσεις διαμορφώνονται, που σημαίνει ὅτι ἤδη υπάρχουν, με διαφορετική ἴσως μορφή. Για να ἔχουμε μια ολοκληρωμένη εικόνα για το βασίλειο του

---

¹³ Hamilton (1999: 16).

Αλεξάνδρου, πρέπει, εκτός από εύρος του, να προσδιορίσουμε και την ταυτότητά του, από την οποία απορρέουν οι πεποιθήσεις του. Καλούμαστε να γνωρίσουμε, δηλαδή, την αντίληψη που έχει το βασίλειο του Αλεξάνδρου για την πραγματικότητα.

Δεσμωτῶν βασιλεὺς

Τόσο ο Αλέξανδρος όσο και το βασίλειό του τίθενται εντός ενός περιβάλλοντος το οποίο ταυτίζεται με το σπήλαιο της σχετικής αλληγορίας του Πλάτωνα και λαμβάνουν τη θέση των δεσμωτῶν.

Για να γίνει δεκτή αυτή η θεωρία, είναι απαραίτητη μια αλληγορική ανάγνωση του Πλούταρχου. Μια τέτοια ανάγνωση είναι αιτιολογημένη από τη στιγμή που η επιστράτευση της αλληγορίας έχει εντοπιστεί και σε άλλα έργα του ίδιου συγγραφέα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το *Περὶ Ἰσίδος*, το οποίο σχολιάζοντας ο Daniel S. Richter, αναφέρει την θεωρία των κλασικιστῶν πως ο Πλούταρχος χρησιμοποιεί αιγυπτιακό υλικό ως μέσο έκφρασης μεσοπλατωνικών κοσμολογικών αντιλήψεων,¹⁴ με την οποία και ο ίδιος συμφωνεί.¹⁵ Ἐτσι, μέσω εικόνων από την λατρεία της Ἰσίδος, ο Πλούταρχος αναπτύσσει μια ολόκληρη φιλοσοφική θεωρία.

Η εικόνα την οποία εμείς θα μελετήσουμε αλληγορικά προκειμένου να θεωρήσουμε τον Αλέξανδρο και το βασίλειό του ως δεσμώτες είναι ο κεραυνοφόρος Αλέξανδρος. Ας μη λησμονούμε πως ο Πλούταρχος ξεκαθαρίζει εξ αρχής πως σκοπός της συγγραφής των βίων είναι η σκιαγράφηση του χαρακτήρα του βιογραφούμενου:

ἡμῖν δοτέον εἰς τὰ τῆς ψυχῆς σημεῖα μᾶλλον ἐνδύεσθαι, καὶ διὰ τούτων εἰδοποιεῖν τὸν ἑκάστου βίον

Πλούταρχος, Ἄλέξανδρος 1.3

---

¹⁴ Richter S. D. (2001: 191-192).

¹⁵ Richter S. D. (2001: 194).

Αυτό σημαίνει πως η συγγραφική τεχνική του Πλουτάρχου, όσον αφορά στον βίο του Αλεξάνδρου, είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τον ψυχικό κόσμο του βιογραφούμενου. Η αναφορά, ωστόσο, στον «κεραυνοφόρο Αλέξανδρο» μοιάζει άσχετη. Συνεπώς μια επιφανειακή ανάγνωσή της δεν είναι ικανοποιητική. Υποστηρίζουμε, λοιπόν, πως πίσω από αυτήν την αναφορά κρύβεται κάτι άλλο, βαθύτερο.

Υποθέτουμε πως ο Πλούταρχος μας παραπέμπει, μέσω του «κεραυνού», στην προέλευσή του και στον Ησιόδο. Η υπόθεσή μας αυτή στηρίζεται στο γεγονός ότι το Πλουτάρχειο corpus βρίθει αναφορών στον Ησιόδο. Οι γέφυρες μέσω των οποίων ο Πλούταρχος μας μεταφέρει στο ενδοκειμενικό περιβάλλον του Ησιόδου είναι πολύμορφες. Μια από αυτές, που ταιριάζει στην περίπτωση μας, είναι όροι του ίδιου του Ησιόδου. Για παράδειγμα, στο *Τῶν ἑπτὰ σοφῶν συμπόσιον* ο Πλούταρχος εκθέτει τον αναγνώστη σε μια συμβουλή του Ησιόδου περί οινοποσίας μέσω των φράσεων «οἴνοχόην» και «κρητῆρος ὑπερθεν» (156ε).

Αναζητώντας, λοιπόν, την προέλευση του κεραυνού καταλήγουμε στην Θεογονία του Ησιόδου, όπου διαβάζουμε:

«...γείνατο δ' αὖ Κύκλωπας ὑπέρ βιον ἦτορ ἔχοντας,
[...]οἶ Ζηνὶ βροντὴν τε δόσαν τεῦξάν τε κεραυνόν.
οἶδ' ἄν τοι τὰ μὲν ἄλλα θεοῖς ἐναλίγκιοι ἦσαν,
μοῦνος δ' ὀφθαλμὸς μέσσω ἐνέκειτο μετώπῳ».

Ησιόδος Θεογονία 139-143

Σύμφωνα με το απόσπασμα, ο κεραυνός είναι δώρο των Κυκλώπων, οι οποίοι ήταν μονόφθαλμοι. Πιστεύουμε πως η μονοφθαλμία των Κυκλώπων στον Ησιόδο λογίζεται ως έλλειψη, αφού οι θεότητες που προηγήθηκαν έχουν δύο μάτια και έτσι αναπαριστώνται από τους εκάστοτε καλλιτέχνες. Η οφθαλμική έλλειψη, ένα μάτι αντί για δύο, συνεπάγεται διαφορετική οπτική της πραγματικότητας, υπολειπόμενη

της ανθρώπινης. Μια τέτοια οπτική προσομοιάζει με αυτήν των δεσμωτών της Πλατωνικής αλληγορίας του σπηλαίου, μια απατηλή αντίληψη της πραγματικότητας:

«τούς γὰρ τοιούτους [...]οἶει ἂν τι ἑωρακέναι ἄλλο πλὴν τὰς σκιάς [...];

Πῶς γὰρ [...];

Εἰ οὖν διαλέγεσθαι οἶοι τ' εἶεν πρὸς ἀλλήλους, οὐ ταῦτα ἢ γῆ ἂν τὰ ὄντα αὐτοὺς νομίζειν ἄπερ ὀρῶεν;

Ἄνάγκη.»

Πλάτων *Πολιτεία* 515a-b

Η παραπάνω οπτική γίνεται σαφέστερη στους επόμενους στίχους της *Θεογονίας*:

«...καὶ τῶν μὲν ὅπως τις πρῶτα γένοιτο,
πάντας ἀποκρύπτασκε, καὶ ἐς φᾶος οὐκ ἀνίεσκε,
Γαίης ἐν κευθμῶνι, κακῶ δ' ἐπετέρπετο ἔργω
Οὐρανός»

ΗΣίοδος *Θεογονία* 156-159

Ενδιαφέρον είναι το στοιχείο ότι ο Ουρανός δεν αφήνει τα παιδιά του να ανέβουν προς το φως. Το στοιχείο αυτό συνδέεται με δύο τύπους ανθρώπων της Πλατωνικής αλληγορίας. Ο ένας είναι αυτός του δεσμώτη που βλέπει μόνο ίσκιους, αφού δεν μπορεί να στρέψει το βλέμμα του προς το φως:

«ἰδὲ γὰρ ἀνθρώπους οἷον ἐν καταγείῳ οἰκήσει σπηλαιώδει, ἀναπεπταμένην πρὸς τὸ φῶς τὴν εἴσοδον ἔχουση μακρὰν παρὰ πᾶν τὸ σπήλαιον, ἐν ταύτῃ ἐκ παίδων ὄντας ἐν δεσμοῖς καὶ τὰ σκέλη καὶ τοὺς ἀχένας, ὥστε μένειν τε αὐτοὺς εἷς τε τὸ πρόσθεν μόνον ὄραν, κύκλω δὲ τὰς κεφαλὰς ὑπὸ τοῦ δεσμοῦ ἀδυνάτους περιάγειν, φῶς δὲ αὐτοῖς πυρὸς ἄνωθεν καὶ πόρρωθεν καόμενον ὀπισθεν αὐτῶν...»

Ο δεύτερος είναι αυτός του φιλοσόφου δεσμώτη, ο οποίος λύνεται από τα δεσμά του και έρχεται προοδευτικά σε επαφή με τις πηγές φωτός:

«όποτε τις λυθείη και αναγκάζοιτο ἐξαίφνης ἀνίστασθαί τε και περιάγειν τὸν αὐχένα καὶ βαδίζειν καὶ πρὸς τὸ φῶς ἀναβλέπειν»

Πλάτων Πολιτεία 515c

«κἂν εἰ πρὸς αὐτὸ τὸ φῶς ἀναγκάζοι αὐτὸν βλέπειν»

Πλάτων Πολιτεία 515e

«Εἰ δὲ [...] ἐντεῦθεν ἔλκοι τις αὐτὸν βίᾳ [...] καὶ μὴ ἀνείη πρὶν ἐξελκύσειεν εἰς τὸ τοῦ ἡλίου φῶς»

Πλάτων Πολιτεία 515e

Το σύμβολο της βασιλείας του Αλεξάνδρου, ο κεραυνός, συνδέεται με τον ενδοσπηλαιϊκό κόσμο της Πλατωνικής αλληγορίας, όπως επισημάνθηκε προηγουμένως. Συνεπώς, το βασίλειο του Αλεξάνδρου, μαζί και ο ίδιος ο βασιλιάς Αλέξανδρος, τίθενται εντός του Πλατωνικού σπηλαίου. Ο βασιλιάς είναι αυτός που θα εξέλθει του σπηλαίου μέσω της φιλοσοφίας και θα επανέλθει πλέον ως φιλόσοφος-βασιλεύς.

Φιλοσοφία ὡς ἐξόδου μέσον

Ο επικεφαλής του ενδοσπηλαιϊκού κόσμου, δεσμώτης και ο ίδιος, Αλέξανδρος καλείται από τον πατέρα του να εισέλθει σε μια δυναμική σχέση με την φιλοσοφία:

καθορῶν δὲ τὴν φύσιν αὐτοῦ δυσνίκητον μὲν οὖσαν ἐρίσαντος μὴ βιασθῆναι, ῥαδίως δὲ ἀγομένην ὑπὸ λόγου πρὸς τὸ δέον, αὐτός [...] τοῖς περὶ μουσικὴν καὶ τὰ ἐγκύκλια παιδευταῖς οὐ πάνυ τι πιστεύων τὴν ἐπιστάσιαν αὐτοῦ καὶ κατάρτισιν, ὡς μείζονος οὖσαν πραγματείας καὶ κατὰ τὸν Σοφοκλέα
πολλῶν χαλινῶν ἔργον οἰάκων θ' ἅμα,
μετεπέμψατο τῶν φιλοσόφων τὸν ἐνδοξότατον καὶ λογιώτατον Ἀριστοτέλην

Πλούταρχος, Ἀλέξανδρος 7.1-2

Αυτή η σχέση με την φιλοσοφία πρόκειται να γίνει ο δρόμος μέσω του οποίου ο Αλέξανδρος θα βγει από το σπήλαιο της αλληγορίας του Πλάτωνα. Και αυτό γιατί τέρμα της ενασχόλησης με την φιλοσοφία είναι η κατάκτησή της, η οποία σημαίνει, σύμφωνα με τον Πλάτωνα στο έργο του Φαῖδρος, την δυνατότητα της ψυχής για επαρκή θέαση των «ὄντων» στον «ὑπερουράνιον τόπον», που ταυτίζεται με τον εκτός του σπηλαίου νοητό τόπο της ψυχής, όπως περιγράφεται στην Πολιτεία. Στον Φαῖδρο διαβάζουμε σχετικά:

αἱ δὲ θεωροῦσι τὰ ἔξω τοῦ οὐρανοῦ. τὸν δὲ ὑπερουράνιον τόπον [...] ἢ γὰρ ἀχρώματός τε καὶ ἀσηματίστος καὶ ἀναφῆς οὐσία ὄντως οὖσα, ψυχῆς κυβερνήτη μόνῳ θεατῆν ὦ, περὶ ἣν τὸ τῆς ἀληθοῦς ἐπιστήμης γένος, τοῦτον ἔχει τὸν τόπον. [...] αἱ δὲ ἄλλαι ψυχαί, ἢ μὲν ἄριστα θεῶ ἐπομένη καὶ εἰκασμένη ὑπερῆρεν εἰς τὸν ἔξω τόπον τὴν τοῦ ἠνιόχου κεφαλῆν, καὶ συμπεριηρέχθη τὴν περιφορὰν, θορυβουμένη ὑπὸ τῶν ἵππων καὶ μόγις καθορῶσα τὰ ὄντα [...] τὴν μὲν πλεῖστα ἰδοῦσαν εἰς γονὴν ἀνδρὸς γενησομένου φιλοσόφου

Πλάτων, Φαῖδρος 247c-248d

Στο απόσπασμα, η συμπόρευση με την φιλοσοφία απεικονίζεται με την εναέρια κίνηση ενός άρματος, η οποία καταλήγει στον υπερουράνιο κόσμο. Εκεί, η φιλοσοφούσα ψυχή

θεωρεί τα «ὄντα». Στην περίπτωση που δει τα περισσότερα «ὄντα» και, κατά συνέπεια, προσεγγίσει την «ὄντως οὐσα οὐσία», η ψυχή αυτή και ο ὅλος ἄνθρωπος καθίσταται φιλόσοφος.

Με αυτήν την πορεία του ἄρματος της ψυχῆς προς τον υπερουράνιο τόπο, τον οποίο βιώνει μόνο ο νους, αφού «μόνῳ θεατῆ νῶ», ο Πλάτωνας ταυτίζει την ανοδική έξοδο από το σπήλαιο:

τὴν δὲ ἄνω ἀνάβασιν καὶ θεῶν τῶν ἄνω τὴν εἰς τὸν νοητὸν τόπον τῆς ψυχῆς ἄνοδον
τιθεῖς οὐχ ἁμαρτήση τῆς γ' ἐμῆς ἐλπίδος

Πλάτων, Πολιτεία 517b

Συνεπώς, η «θέα των ἄνω», δηλαδή των υπέρ και εκτός του σπηλαίου, καθιστά τον θεατή τους, κατ' αντιστοιχία προς το Φαῖδρο, φιλόσοφο. Αυτό σημαίνει πως για να εξέλθει του σπηλαίου και να καταστεί φιλόσοφος διέσχισε το ανοδικό μονοπάτι της φιλοσοφίας.

Θυμοειδὲς ἐν Ἀλεξάνδρου μορφῇ

Η ανοδική πορεία του ἄρματος της ψυχῆς συνίσταται στην αρμονική συνεργασία του ηνιόχου και του αγαθοῦ ἵππου. Ο ηνιόχος καθοδηγεί το ἄρμα προς τον υπερουράνιο κόσμο και ο αγαθός ἵππος, πειθήνιος στις εντολές του, σύρει προς αυτήν την κατεύθυνση το ἄρμα υπερισχύοντας του ομόζυγού του:

τριχῆ διείλομεν ψυχὴν ἐκάστην, ἵππομόρφῳ μὲν δύο τινὲ εἶδη, ἥνιοχικὸν δὲ εἶδος τρίτον, καὶ νῦν ἔτι ἡμῖν ταῦτα μενέτω. τῶν δὲ δὴ ἵππων ὁ μὲν, φαμέν, ἀγαθός, ὁ δ' οὐ: ἀρετὴ δὲ τίς τοῦ ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ κακία, οὐ διείπομεν, νῦν δὲ λεκτέον. ὁ μὲν τοίνυν αὐτοῖν ἐν τῇ καλλίονι στάσει ὦν τό τε εἶδος ὀρθὸς καὶ διηρθρωμένος, ὑψαύχην,

ἐπίγρυπος, λευκὸς ἰδεῖν, μελανόματος, τιμῆς ἔραστῆς μετὰ σωφροσύνης τε καὶ αἰδοῦς, καὶ ἀληθινῆς δόξης ἑταῖρος, ἄπληκτος, κελεύσματι μόνον καὶ λόγῳ ἠνιοχεῖται

Πλάτων, Φαῖδρος 253d-e

Η εικόνα του ἄρματος της ψυχῆς παρουσιάζει ομοιότητες με την σκιαγράφηση του Αλεξάνδρου. Σύμφωνα με τον Πλούταρχο, η φύση του Αλεξάνδρου ήταν «δυσνίκητος [...] ῥαδίως δὲ ἀγομένη ὑπὸ τοῦ λόγου πρὸς τὸ δέον». Γι' αυτό, ο Φίλιππος θεωρούσε την κατάρτιση του γιου του ως «πολλῶν χαλινῶν ἔργον οἰάκων θ' ἅμα». Εμφανής είναι η παρομοίωσή του με το ένα από τα δύο ἄλογα του ἄρματος της ψυχῆς, το οποίο «κελεύσματι μόνον καὶ λόγῳ ἠνιοχεῖται». Αλλά και τα στοιχεία που συνθέτουν το σωματικό και το ηθικό πορτραίτο του Αλεξάνδρου:

«ἀνάτασιν τοῦ αὐχένος» Πλούταρχος, Ἀλέξανδρος 4.2

«λευκός» Πλούταρχος, Ἀλέξανδρος 4.3

«φιλοτιμία» Πλούταρχος, Ἀλέξανδρος 4.8

«σωφροσύνη» Πλούταρχος, Ἀλέξανδρος 4.8

«ζηλῶν [...] ἀρετὴν καὶ δόξαν» Πλούταρχος, Ἀλέξανδρος 5.5

ζωντανεύουν μπροστά στον αναγνώστη του Πλουτάρχου τον ἵππο του ἄρματος της ψυχῆς, ο οποίος είναι «ὑψαύχην, [...] λευκὸς ἰδεῖν, [...] τιμῆς ἔραστῆς μετὰ σωφροσύνης τε καὶ αἰδοῦς, καὶ ἀληθινῆς δόξης ἑταῖρος». Ο Πλάτωνας διέκρινε την ψυχή σε τρία μέρη: το λογικό, το θυμοειδές και το επιθυμητικό. Το ἄρμα λειτουργεῖ ως σύμβολο στο οποίο υποφώσκουν οι αντιστοιχίες του ηνιόχου με το λογικό, του αγαθοῦ ἵππου με το θυμοειδές και του κακοῦ ἵππου με το επιθυμητικό. Εφόσον ο Αλέξανδρος αντιστοιχίζεται από τον Πλούταρχο με τον αγαθὸ ἵππο, ὅπως δείξαμε παραπάνω, συνεπάγεται η αντιστοίχισή του με το θυμοειδές.

Ο βιογράφος του Αλεξάνδρου τονίζει αυτήν την αντιστοιχία και μέσω μιας άλλης οδού. Ο Αλέξανδρος λαμβάνει σε ένα αρχικό στάδιο την παιδεία των φυλάκων. Οι φύλακες είναι ένα από τα τρία στρώματα της διάρθρωσης της Πλατωνικής πολιτείας και αντιστοιχεί, σύμφωνα με τον Πολίτη, στο θυμοειδές μέρος της ψυχής.

Το πρώτο στάδιο της παιδείας του Αλεξάνδρου όσον αφορά στη φιλοσοφία εντοπίζεται στο ακόλουθο απόσπασμα αναφορικά με την μαθητεία του κοντά στον Αριστοτέλη:

ἔοικε δὲ Ἀλέξανδρος οὐ μόνον τὸν ἠθικὸν καὶ πολιτικὸν παραλαβεῖν λόγον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀπορρήτων καὶ βαθυτέρων διδασκαλιῶν, ἃς οἱ ἄνδρες ἰδίως ἀκροαματικὰς καὶ ἐποπτικὰς προσαγορεύοντες οὐκ ἐξέφερον εἰς πολλούς, μετασχεῖν

Πλούταρχος, Ἀλέξανδρος 7.3

Στο απόσπασμα τίθενται οι τομείς διδασκαλίας με τέτοια σειρά, η οποία παραπέμπει στα δύο είδη αγωγής της Πλατωνικής Πολιτείας. Ο πρώτος τομέας που αναφέρει ο Πλούταρχος είναι ο «ἠθικὸς λόγος», διακεκριμένος από ένα πλαίσιο φιλοσοφικής εμβάθυνσης, «βαθυτέρων διδασκαλιῶν». Ο Boulet παραθέτει για το ζήτημα αυτό ένα απόσπασμα από τον Zadorojnyi, κατά τον οποίο πρώτο στάδιο στοχεύει στη διαμόρφωση των συναισθημάτων και των επιθυμιών με την ενστάλαξη σωστών πεποιθήσεων και την παραγωγή προ-διαλεκτικών αρετών. Το προϊόν αυτού του σταδίου είναι οι Φύλακες [οι οποίοι] κατέχουν μόνο μια προ-αναστοχαστική έννοια της αρετής.¹⁶ Ο τομέας της ηθικής διαπαιδαγώγησης και της διαμόρφωσης συναισθημάτων και επιθυμιών είναι αυτός μέσα από τον οποίο προκύπτει η τάξη των Φυλάκων ή, σύμφωνα με τα παραπάνω, του θυμοειδούς. Δεχόμενος την ίδια διαπαιδαγώγηση, και ο Αλέξανδρος συνδέεται άρρηκτα με την έννοια του θυμοειδούς.

---

¹⁶ Boulet (2014: 453).

Εμφανής γίνεται από τα προλεγόμενα η πολυσχιδής διασύνδεση του Αλεξάνδρου με το θυμοειδές. Με άλλα λόγια, ο Πλούταρχος παρουσιάζει την απόλυτη υπερίσχυση του θυμοειδούς της ψυχής του Αλεξάνδρου έναντι των άλλων μερών. Ο δεσμώτης Αλέξανδρος είναι, θα λέγαμε, η προσωποποίηση του θυμοειδούς. Αυτό το καθιστά πλέον εμφανές ο Πλούταρχος στην μαντεία του Αρίστανδρου του Τελμησέως σχετικά με το όραμα του Φιλίππου για την σύζυγό του, όπου διαβάζουμε:

κύειν ἔφη τὴν ἄνθρωπον [...] καὶ κύειν παῖδα θυμοειδὴ καὶ λεοντώδη τὴν φύσιν

Πλούταρχος Ἀλέξανδρος 2.5

Εν κατακλείδι, ο Αλέξανδρος διαθέτει ως θυμοειδές την απαιτούμενη πειθαρχία και την δύναμη για να σύρει το άρμα της ψυχής του. Απομένει η κατεύθυνση, ο προορισμός. Αυτά θα τα ορίσει ο ηνίοχος του άρματος.

Φιλοσοφία εἰς λογιστικὸν ἀπάγουσα

Μια ανοδική κατεύθυνση με σταθερή πορεία που θα οδηγήσει το άρμα στον υπερουράνιο κόσμο των όντων, ή τον δεσμώτη εκτός του σπηλαίου, προϋποθέτει ικανό ηνίοχο. Ειδάλλως, το εγχείρημα θα αποτύχει:

οὐδὲ γὰρ κακίᾳ ἡνιόχων πολλὰ μὲν χωλεύονται, πολλὰ δὲ πολλὰ πτερὰ θραύονται

Πλάτων, Φαῖδρος 248d

Όπως προείπαμε, η ικανότητα του ηνιόχου θα προσφέρει στην ψυχή την δυνατότητα επαρκούς θέασης των ιδεών. Αυτό θα καταστήσει τον συγκεκριμένο άνθρωπο φιλόσοφο:

ἀλλὰ τὴν μὲν πλεῖστα ἰδοῦσαν εἰς γονὴν ἄνδρὸς γενησομένου φιλοσόφου

Πλάτων, Φαῖδρος 248d

Εφόσον τέλος ικανής δράσης του ηνιόχου είναι η φιλοσοφική υπόσταση της ψυχής, εξάγεται το συμπέρασμα ότι αυτή η ικανότητα σφυρηλατείται με την επίδραση της φιλοσοφίας. Η φιλοσοφία μπορεί να κάνει έναν ηνίοχο ικανό.

Και στην περίπτωση του Αλεξάνδρου, η είσοδος του στα φιλοσοφικά μονοπάτια λειτουργεί ως πυξίδα για το ταξίδι του άρματος της ψυχής του προς τον υπερουράνιο κόσμο και σηματοδοτεί την ανηφορική και σταδιακή έξοδό του από το σπήλαιο. Η φιλοσοφία υποδεικνύει στον ηνίοχο, το λογικό μέρος της ψυχής, την κατεύθυνση. Με τον ίδιο τρόπο, εκλογικεύει την αντίληψη του δεσμώτη Αλεξάνδρου για τον κόσμο και τον φέρνει σε επαφή με τις πηγές του φωτός της αλήθειας, με τις αναλαμπές που απαιτούνται για την έξοδο από την σπηλιά των ψευδαισθήσεων.

Πρόκειται για μια θυελλώδη σχέση του Αλεξάνδρου με την φιλοσοφία, η οποία υφίσταται περιστασιακές κρίσεις. Ο ηνίοχος κατευθύνει το άρμα προς τον υπερουράνιο κόσμο. Ωστόσο, ενίοτε ο κακός ίππος επικρατεί με το βάρος και την λαχτάρα της ηδονής και το τραβά προς τα κάτω. Ο Αλέξανδρος, δηλαδή, οπισθοδρομεί προς την πρότερή του σπηλαιώδη κατάσταση και υποκύπτει στις επιθυμίες του, όπως συνέβη με την μέθη του η οποία συνέβαλε στην πυρπόληση των περσικών ανακτόρων:

ἔτυχεν εἰς μέθην τινὰ καὶ παιδιὰν τοῖς ἐταίροις ἑαυτὸν δεδωκώς

Πλούταρχος, Ἀλέξανδρος 38.1

Ωστόσο, ο Πλούταρχος τον παρουσιάζει να διακρίνεται από τη σωφροσύνη:

οὐ γὰρ ἡδονὴν ζηλῶν

Πλούταρχος, Ἀλέξανδρος 5.6

Αυτή η προσωρινή επιστροφή προς κάτι κατώτερο ηθικά μπορεί να εξηγηθεί ως ένα αναμενόμενο στάδιο στην πορεία του δεσμώτη προς την έξοδο από το σπήλαιο, καθώς έρχεται σε επαφή με το φως:

Οὐκοῦν κἄν εἰ πρὸς αὐτὸ τὸ φῶς ἀναγκάζοι αὐτὸν βλέπειν, ἀλγεῖν τε ἂν τὰ ὄμματα καὶ φεῦγειν ἀποστρεφόμενον πρὸς ἐκεῖνα ἃ δύναται καθορᾶν, καὶ νομίζειν ταῦτα τῶ ὄντι σαφέστερα τῶν δεικνυμένων;

Πλάτων, Πολιτεία 515e

Τα μάτια του δεσμώτη που δεν έχουν διαποτιστεί επαρκώς από την φωτοχυσία της φιλοσοφίας, δεν είναι έτοιμα να δεχθούν το εκάστοτε μέρος της αλήθειας που αποκαλύπτεται από τις φωτεινές πηγές της, όπως η φωτιά εντός του σπηλαίου ή ο ήλιος εκτός αυτού. Ως αποτέλεσμα, ο φιλοσοφικά ανώριμος ακόμα δεσμώτης επιζητά τα πρότερα θεάματα, θεωρώντας αυτά ως τα πλέον αληθινά. Με αυτόν τον τρόπο, τα όποια ηθικά ερείσματα έχει αποκτήσει με τη συνδρομή της φιλοσοφίας υποκύπτουν στην επιθυμία του να βιώσει την πρότερη κατάσταση με τη δική της αλήθεια ή, καλύτερα, εκδοχή της αλήθειας.

Άλλο ένα παράδειγμα των εμποδίων που αντιμετωπίζει ο Αλέξανδρος κατά την πορεία του προς την έξοδο του σπηλαίου είναι η επαφή με αμφίβολες μορφές φιλοσοφίας. Σε μια πολύ δύσκολη για τον Αλέξανδρο στιγμή ο Πλούταρχος εισάγει στο έργο δύο νέα πρόσωπα, τον Καλλισθένη και τον Ανάξαρχο.

Καλλισθένην τε τὸν φιλόσοφον παρεισήγαγον, Ἀριστοτέλους οἰκεῖον ὄντα, καὶ τὸν Ἀβδηρίτην Ἀνάξαρχον. ὧν Καλλισθένης μὲν ἠθικῶς ἐπειρᾶτο καὶ πρᾶως, ὑποδύμενος τῶ λόγῳ καὶ περιτῶν ἀλύπως, λαβέσθαι τοῦ πάθους

Πλούταρχος, Ἀλέξανδρος 52.2

Στον Καλλισθένη ο Πλούταρχος αποδίδει τον χαρακτηρισμό του φιλοσόφου, συνδέοντάς τον μάλιστα με τον Αριστοτέλη, από τη φιλοσοφία του οποίου έχει ο ίδιος δεχθεί μεγάλη επιρροή. Η προσπάθεια του Καλλισθένη να απαλύνει τον πόνο του Αλεξάνδρου βασίζεται στην ηθική φιλοσοφία και την λογική, αφυπνίζοντας τα μέρη εκείνα της ψυχής που πρωταγωνιστούν στην κατάκτηση της φιλοσοφίας, το λογικό και το θυμοειδές. Εκ διαμέτρου αντίθετη είναι η απεικόνιση του Ανάξαρχου:

ὁ δὲ Ἀνάξαρχος ἰδίαν τινὰ πορευόμενος ἐξ ἀρχῆς ὁδὸν ἐν φιλοσοφίᾳ, καὶ δόξαν εἰληφὼς ὑπεροψίας καὶ ὀλιγωρίας τῶν συνήθων, εὐθὺς εἰσελθὼν ἀνεβόησεν: ὁὗτός ἐστιν Ἀλέξανδρος, εἰς ὃν ἡ οἰκουμένη νῦν ἀποβλέπει· ὁ δὲ ἔρριπται κλαίων ὥσπερ ἀνδράποδον, ἀνθρώπων νόμον καὶ ψόγον δεδοικώς, οἷς αὐτὸν προσήκει νόμον εἶναι καὶ ὄρον τῶν δικαίων

Πλούταρχος, Ἀλέξανδρος 52.2-3

Ο Ανάξαρχος εισάγεται από τον Πλούταρχο με τον χαρακτηρισμό όχι του φιλοσόφου, όπως ο Καλλισθένης, αλλά του Αβδηρίτη, ενός απλού τοπικού προσδιορισμού. Η φιλοσοφία του δεν βασίζεται σε κάποιον προγενέστερο φιλόσοφο, ο οποίος θα μπορούσε να είναι αποδεκτός από τον Πλούταρχο. Η θεμελίωση της φιλοσοφίας του στον ίδιο του τον εαυτό φανερώνει την υπεροψία του απέναντι σε όλες τις φιλοσοφικές διδασκαλίες που προηγήθηκαν και στους φιλοσόφους που τις ανέπτυξαν. Αυτός ορίζει τα δίκαια, τα αγαθά, τα καλά. Η υπεροψία και η αδιαφορία του καλύπτουν κάθε τι από τα καθιερωμένα. Ο Αλέξανδρος πείθεται από τα λόγια του Ανάξαρχου. Καθώς, όμως, αυτά δεν διαποτίζονται από θεμελιωμένες και αποδεκτές φιλοσοφικές αρχές, τα αποτελέσματα για τον Αλέξανδρο είναι αρνητικά:

τοιούτοις τισὶ λόγοις χρησάμενος ὁ Ἀνάξαρχος τὸ μὲν πάθος ἐκούφισε τοῦ βασιλέως,

τὸ δὲ ἦθος εἰς πολλὰ χαυνότερον καὶ παρανομώτερον ἐποίησεν

Πλούταρχος, Ἀλέξανδρος 52.4

Ο Πλούταρχος παρουσιάζει τον Αλέξανδρο ως ζωντανό παράδειγμα της Πλατωνικής αλληγορίας του σπηλαίου στο πραγματικό, οντολογικό και φιλοσοφικό της πλαίσιο. Ο Αλέξανδρος ανέρχεται με το άρμα της ψυχής του προς την έξοδο του σπηλαίου. Δεν ζει πλέον υπό την αποκλειστική επήρεια του θυμοειδούς. Η φιλοσοφία ενεργοποιεί σε αυτήν την πορεία του το λογικό μέρος της ψυχής του. Έχει προορισμό και έλεγχο όλων των μερών της ψυχής, ώστε να μην διακοπεί οριστικά η ανοδική τροχιά του άρματος.

Φιλόσοφος Ἀλέξανδρος

Όπως επισημάναμε στην αρχή της ομιλίας, η έξοδος από το σπήλαιο, όταν ολοκληρωθεί, καταξιώνει τον πρώην δεσμώτη ως φιλόσοφο. Στον βίο ο Αλέξανδρος δεν κατονομάζεται από τον Πλούταρχο ως φιλόσοφος. Ωστόσο, το έργο βρίθκει αναφορών σε ενέργειές του που περιγράφονται λεπτομερώς, διακόπτοντας προσωρινά την εξιστόρηση της εκστρατείας. Αυτές οι κατά κάποιο τρόπο παρενθετικές διηγήσεις επαναλαμβάνονται στο *Περὶ τῆς Ἀλεξάνδρου τύχης ἢ ἀρετῆς*, μετά από την εξής φράση για τον «βασιλέα» Αλέξανδρο:

ὀφθήσεται γὰρ οἷς εἶπεν οἷς ἔπραξεν οἷς ἐπαίδευσε φιλόσοφος

Πλούταρχος, *Περὶ τῆς Ἀλεξάνδρου Τύχης ἢ Ἀρετῆς* 328b

Βιβλιογραφία

Μεγαλομάτης Κ, (1989), «Άμμων», στο: Μπαστιάς Ι. και Χριστόπουλος Γ. (επιμ.), *Εκπαιδευτική Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια 20/Παγκόσμια Μυθολογία*, Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών Α.Ε.: 36-37 .

Πελεγρίνης Θ. (2004), *Λεξικό της Φιλοσοφίας*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα Α.Ε.

Boulet, B. (2014), “The Philosopher-King”, στο: Beck M. (επιμ.), *A companion to Plutarch*. West Sussex: Wiley Blackwell: 449-462.

Dillon, J. (2014), “Plutarch and Platonism”, στο: Beck M. (επιμ.), *A companion to Plutarch*. West Sussex: Wiley Blackwell: 61-72.

Hamilton J. R. (1999), *Plutarch Alexander*, London: Bristol Classical Press.

Mackay C.S. (2010), *Αρχαία Ρώμη, στρατιωτική και πολιτική ιστορία*, Αθήνα: Εκδόσεις Δημ. Ν. Παπαδήμα.

Richter D. S. (2001), “Plutarch on Isis and Osiris: Text, Cult, and Cultural Appropriation”, *Transactions of the American Philological Association (1974-2014)* 131: 191-216.

Schettino M. T. (2002), “Trajan’s Rescript *De bonisrelegatorum* and Plutarch’s Ideal Ruler”, στο Stadter Ph. και Luc Van der Stockt (επιμ.), *Sage and Emperor: Plutarch, Greek Intellectuals, and Roman Power in the Time of Trajan (98-117 A.D.)*. Leuven: Leuven University Press: 201-212.

Stadter Ph.A. (2008), *Plutarch, Greek Lives A selection of nine Greek Lives*, New York: Oxford University Press.

Wardman, A. (1974), *Plutarch’s Lives*, London: Elek Books Limited.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

<http://mythreligion.philology.upatras.gr/files/dictionary/H.pdf>

<http://mythreligion.philology.upatras.gr/files/dictionary/A.pdf>